

มายาคติของฝิ่น : การสร้างความหมายของฝิ่น ภายใต้บริบทแห่งการสร้างชาติและการท่องเที่ยว¹

Mythologies of the Hall of Opium: The Identification of Opium in the Context of Nation-Building and Tourism

จิตวิวัฒน์ บุญยวงศ์วิวัฒน์^{a*} / Thitiwut Boonyawongwiwat^{a*}

^aPhD., Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University,
Chiang Mai 50200, Thailand

*Corresponding author. Email: btitiwut@gmail.com

Abstract

The objective of this article, which focuses on the Hall of Opium in Chiang Rai, is to analyze the different modes in which opium and its use may be presented to the public, and to explore in particular its overlapping socio-cultural and political dimensions. The study shows that this museum has sought to reconstruct the meaning of opium by creating a historical discourse that stresses the evolutionary changes in perceptions of opium from medical to narcotic usage. Simultaneously, the relationship between the history of opium and the politics of its production and distribution is presented in an integrated way in the exhibition. The Opium War in China and the history of opium in Thailand are used as examples to illustrate the change from legal to illegal status. The Hall of Opium was established with the aim of promoting tourism in Chiang Rai province. This form of cultural production of tourism makes an important contribution to the development of capitalism and to the modernization of Thai society. However, the museum's emphasis on the harmful effects of opium as a narcotic has the effect of undermining the real history of opium as an important tool in political conflict and in the nation-building legend of the peoples of the Golden Triangle.

Keywords: politics of memory, museum politics, tourist cultures, semiology, mythologies, Hall of Opium, Golden Triangle

¹ บทความชิ้นนี้เป็นารสรุปข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อความหมายต่อฝิ่นโดยใช้พิพิธภัณฑ์ฝิ่น” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ต้องการศึกษาวิธีการของหอผีใน จังหวัดเชียงราย ในการประกอบสร้างความหมายของผีและการนำเสนอผีสู่สาธารณะ รวมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมิติทางสังคมวัฒนธรรมและการเมือง งานศึกษาพบว่า พิพิธภัณฑ์ได้พยายามร้อยสร้างความหมายของผีผ่านวาทกรรมทางประวัติศาสตร์ที่เน้นย้ำการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของการรับรู้ผีจากการใช้เพื่อการศึกษาพยาบาลสู่การใช้ในฐานะยาเสพติด ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ของหอผีและการเมืองของการผลิตและการกระจายถูกผนวกให้เป็นเรื่องเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ประวัติศาสตร์สงครามฝิ่นในจีนและประวัติศาสตร์ของฝิ่นในประเทศไทยชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของผีจากสิ่งที่ถูกกฎหมายไปยังสิ่งที่ผิดกฎหมาย การก่อสร้างหอผีในจังหวัดเชียงรายเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว นั้นคือรูปแบบหนึ่งของการผลิตทางวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการสนับสนุนจากสังคมทุนนิยม อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาให้ทันสมัยในสังคมไทย อย่างไรก็ตามการเน้นย้ำของหอผีในความอันตรายของยาเสพติดนั้นส่งผลกระทบต่อการหลงลืมประวัติศาสตร์อันแท้จริงของผีในฐานะเครื่องมือสำคัญของความขัดแย้งทางการเมืองและการสร้างชาติของกลุ่มผู้คนในดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ

คำสำคัญ: การเมืองของความทรงจำ การเมืองของพิพิธภัณฑ์ วัฒนธรรมการท่องเที่ยว สัญวิทยา มายาคติ หอผี สามเหลี่ยมทองคำ

บทนำ

บทความชิ้นนี้ต้องการตอบคำถามถึงกระบวนการสร้างและธำรงไว้ซึ่งความหมายของผี โดยใช้พิพิธภัณฑ์หอผีว่ามีลักษณะและรูปแบบอย่างไร ภายใต้บริบทการสร้างชาติความมั่นคงของรัฐและบริบทการท่องเที่ยว บทความชิ้นนี้นำเสนอข้อค้นพบว่า พิพิธภัณฑ์หอผีทำหน้าที่สื่อสร้างความหมายของผีในฐานะของยารักษาโรคและยาเสพติด ทั้งสองความหมายนี้ถูกอุดมการณ์ของรัฐเข้าแบ่งแยกและจัดวางตำแหน่งของการสร้างความหมายภายใต้บริบททางการเมืองในแต่ละยุคสมัย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาจังหวัดเชียงรายให้เป็นจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยวสำคัญในดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ วัฒนธรรมการท่องเที่ยวได้กลายมาเป็นส่วนผลกัตัน

ให้ฝันกลายเป็นวัตถุแห่งสุนทรียศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวผ่านการทำหน้าที่ของ
ทอฝันในฐานะอัตลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย

กล่าวได้ว่า “ฝัน” ในฐานะของยารักษาโรคและยาเสพติดมิได้ดำรงอยู่ใน
บริบททางสังคมและวัฒนธรรมอย่างโดดเดี่ยว หากแต่มีการเมืองแห่งการช่วงชิงการ
นิยามความหมายมาควบคุมการสื่อความและนัยต่างๆ ของฝันออกสู่สังคม ทั้งนี้
กระบวนการช่วงชิงดังกล่าวจะพบขั้นตอนของ “การใส่รหัส” และ “ถอดรหัส” ในการ
เข้ากำกับและควบคุมความหมายอยู่ในทุกขั้นตอน หากอธิบายในเชิงกรอบแนวคิด
ของการนำเสนอ กระบวนการผลิตสร้างความจริงบนพื้นที่ของพิพริภันท์ซึ่งมี
การสะสมวัตถุต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับฝันนั้นพบว่า การสื่อความหมายของมนุษย์มิได้
จำกัดอยู่ภายใต้เครื่องมือทางด้านภาษาหรือตัวอักษรเท่านั้น หากแต่ยังมีสิ่งอื่นหรือ
วัตถุอื่นสามารถทำหน้าที่นี้ได้เช่นเดียวกัน อาทิ ภาพถ่าย เสื้อผ้า กระนั้นการสื่อ
ความหมายเช่นนี้ถูกฉาบเคลือบไปด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรมทำให้ความหมาย
ทุกอย่างแลดูเป็นธรรมชาติปราศจากการตั้งข้อสงสัย เอื้ออำนวยให้การจัดลำดับชั้น
และตอกย้ำความเชื่อทางสังคมโดยปราศจากการคัดค้านหรือต่อต้านใดๆ จึงเป็น
ที่มาของศาสตร์แขนงหนึ่งชื่อว่า สัญวิทยา (Semiology) โดยมี โรแลนด์ บาร์ตส์
(Roland Barthes) เป็นนักคิดคนสำคัญ (Moriarty, 1991; During, 2007; Costello
& Vickery, 2007)

จุดมุ่งหมายของสัญวิทยานั้นต้องการศึกษากระบวนการสื่อความหมายของ
มนุษย์โดยมองว่าสัญญาณ (sign) เป็นหน่วยสื่อความหมายที่สำคัญ ประกอบไปด้วย
“รูปสัญญาณ” (signifier) คือ สิ่งที่มีมนุษย์สามารถสัมผัสหรือรับรู้ได้ผ่านกระบวนการ
ต่างๆ และ “ความหมายสัญญาณ” (signified) เป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นความหมาย
ที่สื่อออกมา กระนั้นการผสมระหว่างรูปสัญญาณกับความหมายสัญญาณจะไม่มี
ความหมาย หากปราศจากสิ่งที่เรียกว่า “รหัส” ซึ่งโดยตัวของมันเองนั้นปราศจาก
ความหมายใดๆ แต่ทำหน้าที่กำหนดชุดกฎเกณฑ์ให้เกิดความหมายขึ้น การผันแปร
หรือเปลี่ยนแปลงของรหัสสามารถส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของความหมายได้ใน
สองระดับ กล่าวคือ ในระดับแรกเป็นความหมายตรงหรือความหมายของภาษา
(denotation) เป็นการผสมระหว่างรูปสัญญาณและความหมายสัญญาณโดยมีรหัสของ

ภาษา ทำหน้าที่กำหนดชุดกฎเกณฑ์ความหมายที่สำคัญ และในระดับที่สอง คือ ความหมายแฝงหรือความหมายของมายาคติ (connotation) มีรหัสทางวัฒนธรรม เป็นชุดกฎเกณฑ์ควบคุมความหมาย ในระดับนี้เองที่สัญวิทยาต้องการสลาย สันคลอน² (Charoensin-o-larn, 2002; Barthes, 1972, 1988, 2006)

ในกรณีของพิพิธภัณฑ์หอผีใน รัชชาติเข้าไปมีส่วนในการนิยามความหมาย ของผีในหลากหลายมิติโดยเฉพาะการพยายามทำพื้นที่ของหอผีให้กลายเป็น พื้นที่ของการสร้างความทรงจำและการสร้างความหมายควบคู่กันไป อย่างไรก็ตาม นโยบายที่สำคัญประการหนึ่งนั่นคือ ความหมายของผี ณ พื้นที่แห่งนี้ถูกใช้ให้ เป็นการคำจูงการดำรงอยู่และความมั่นคงของรัชชาติ ฉะนั้น การบรรจุรหัสลงใน วัตถุที่เป็นภัยต่อรัชชาติจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน เช่น เมื่อผีใน ถูกยกระดับให้กลายเป็นยาเสพติดชนิดร้ายแรง กระทั่งกลายเป็นสิ่งที่ทำลายความ มั่นคงแห่งชาติ ผีในจึงมีฐานะไม่แตกต่างไปจาก “ความเป็นอื่น” หรือวัตถุที่กลายเป็น “เป็นภัยแห่งชาติ” ไปโดยปริยาย รูปธรรมหนึ่งที่ชัดเจนเมื่ออำนาจของรัชชาติเข้า ควบคุมความหมายของสิ่งที่เรียกว่าผีใน เช่น การออกกฎหมายกำหนดให้ผีใน กลายเป็นยาเสพติด การหมายรวมถึงมนุษย์ปฏิกชนธรรมดา หากเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ กับผีในแล้ว ย่อมหมายความว่า กำลังแปลงฐานะของตนเองให้กลายเป็นภัยแห่งชาติ ควบคู่กับผีใน และรัชชาติก็มีอำนาจในการเข้าจัดการกับพวกเขาเหล่านั้น แม้กระทั่ง การปลิดชีวิต

² วิธีการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ให้ความสำคัญแก่การตีความ มุ่งทำความเข้าใจ กระบวนสร้างและสร้างไว้ซึ่งความหมาย ที่สลับซับซ้อนและละเอียดอ่อน จุดมุ่งหมาย ของการทำการวิจัยแบบนี้อยู่ที่การกรองเอาข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์หรือการกระทำ โดยคงไว้ ซึ่งบริบทของเหตุการณ์หรือการกระทำเหล่านั้น และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาที่ให้ รายละเอียดเป็นรูปธรรมการซึ่งเป็นลักษณะของการใช้ญาณวิทยา (Epistemology) ของแนวคิดหลัง ปฏิฐานนิยม (Post-positivism) โดยเฉพาะโครงสร้างนิยม (Structuralism) และหลังโครงสร้างนิยม (Post-structuralism) อีกนัยหนึ่ง เป็นการวิจัยที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติเพื่อเข้าถึง ความหมายภายในบริบทของสิ่งที่ศึกษา ฉะนั้นมนุษย์คือตัวนักวิจัยเองเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยให้ความสนใจข้อมูลสองลักษณะคือ (1) การศึกษาในเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์หอผีใน ได้แก่ เอกสารทางประวัติศาสตร์ รายงาน งานวิจัย รวมทั้งข้อมูลออนไลน์ (2) การศึกษากาสนาม (Fieldwork) ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) หรือ การสังเกตเชิงคุณภาพ (Qualitative Observation)

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว จึงน่าสนใจยิ่งว่า อำนาจที่เป็นปัจจัยผลักดันให้รัฐชาติมีความทรงจำเกี่ยวกับฝันมีลักษณะอย่างไร และการสื่อสารหมายของฝันมีนัยของอุดมการณ์ใดเจือปนหรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะรัฐชาติไทย ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ ณ บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ อันได้รับการขนานนามว่าเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดในระดับโลก และเป็นรัฐที่มีปฏิสัมพันธ์กับฝันอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้น งานชิ้นนี้จึงต้องการแสวงหาคำตอบว่า รัฐชาติไทยให้ความหมายต่อ “ฝัน” อย่างไร ผ่านการศึกษาเครื่องมือในการบันทึกความทรงจำความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญนั้นคือ “พิพิธภัณฑ์” งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นการศึกษากรณีของทอฝันในพื้นที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นสถานที่จัดแสดงถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของฝันในสามเหลี่ยมทองคำ ต้นกำเนิดฝัน สงครามฝัน ผู้นำฝันเข้ามาในเอเชีย ผลกระทบของฝัน การยุติการดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพิงกับการปลูกฝันและเสพฝัน การฟื้นฟูสภาพชีวิตประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใจกลางสามเหลี่ยมทองคำ

ทวิลักษณ์แห่งฝัน : “ยา” และ “วัตถุของการต่อสู้ทางการเมืองและการสร้างชาติ”

ความหมายของฝันได้รับการใส่รหัสอย่างต่อเนื่องในฐานะ “วัตถุต่อสู้ทางการเมืองและการสร้างชาติ” ในฐานะของวัตถุของการต่อสู้ทางการเมือง สามารถพบการนำเสนอดังกล่าวได้ในห้องศีกยาฝัน (opium wars) โดยเป็นการจัดแสดงเกี่ยวกับสงครามฝันที่ชาวอังกฤษบังคับให้จีนเปิดประเทศเข้าสู่การค้าเสรีในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ภายในจะมีการจัดแสดงหุ่นจำลองของสามบุคคลสำคัญสามเหตุการณ์ ได้แก่ การทำลายฝันที่หูเหมิน โดยข้าหลวงหลินเจ้อสวี การเผาทำลายหยวนหมิงหยวน ซึ่งเป็นพระราชวังฤดูร้อนอายุกว่า 150 ปี การถูกลิดรอนสิทธิและผลกระทบด้านความเป็นอยู่ของชาวจีนหลังสงคราม

สิ่งที่น่าสนใจ คือ เมื่อฝันถูกกระบวนกรนำเสนอโดยมี “รหัสการสร้างชาติ” เป็นตัวกำกับตีความความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและฝันจึงอยู่ในทั้งฐานะของการเกื้อกูลกันและ “ศัตรู” ในการสร้างความแข็งแกร่งให้กับรัฐ หากรัฐสามารถเอาชนะฝันใน

ฐานะของยาเสพติดได้ในการนี้ของรัฐบาลไทย การเผยให้เห็นปฏิบัติการดังกล่าวสามารถพบได้ในห้องฝิ่นในสยาม (Opium of Siam)

ในห้องแรกมีการจำลองเจดีย์สีทองขนาดใหญ่มีความสูงประมาณ 10 เมตร จากฐานเจดีย์สู่ยอด บนเพดานก็มีการวาดที่ฐานของเจดีย์มีป้ายโลหะบอกเล่าถึงความเป็นมาของฝิ่นในสยาม เริ่มตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เรื่อยมาจนถึงรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 2 รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และสิ้นสุดที่หลังสงครามฝิ่นในประเทศไทย ส่งผลให้ฝิ่นเข้ามายังสยามได้อย่างไม่จำกัดและแพร่กระจายตัวในประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ส่วนต่อมาเป็นป้ายให้ความรู้เรื่อง “แรงกดดันของอังกฤษกับการค้าฝิ่นในสยาม” บอกเล่าว่า ภายหลังจากที่ฝิ่นเข้ามาในสยามแล้วมีผลเป็นอย่างไร ต่อมาเป็นป้ายให้ความรู้เรื่อง “การบริหารกิจการฝิ่นในช่วงสมบูรณาญาสิทธิราชย์” ว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 ฝิ่นถูกสังกัดไว้ภายใต้ระบบการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ และภายใต้การดูแลของเจ้าภาษีนายอากรฝิ่น ถัดมามีป้ายให้ความรู้เรื่อง “สัดส่วนภาษีการจัดการซื้อขายฝิ่น” บอกอัตราส่วนภาษีที่ได้จากการซื้อฝิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2435-2467

ส่วนถัดมามีการจำลองโรงน้ำชาและการสูบฝิ่นของชาวจีนที่อยู่ในสยาม ภายหลังจากทำสนธิสัญญาเบาว์ริง โดยแบ่งออกเป็นสองห้อง ห้องแรกมีหุ่นจำลองของชายชาวจีนไว้ผมเปียยาวนอนตะแคงสูบฝิ่น มีกลไกให้หุ่นสามารถยกกล่องสูบฝิ่นขึ้นจรดปากและยกกล่องสูบฝิ่นออกจากปากได้ มีเครื่องเรือนทั้งเตียงนอน หมอน โต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวก เช่น กระโถนและอุปกรณ์การสูบฝิ่นอย่างครบถ้วน เครื่องเรือนและอุปกรณ์การสูบฝิ่นไม่ได้สวยงามมีลวดลายวิจิตรบรรจงเท่าใดนัก เป็นห้องสูบฝิ่นแบบธรรมดาสำหรับคนฐานะปานกลาง ห้องที่สองมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับห้องแรก แต่มีข้อแตกต่างตรงที่เครื่องเรือน อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ และอุปกรณ์การสูบฝิ่นมีลักษณะที่สวยงามและหรูหรา ผู้เข้าชมสามารถมองดูห้องจำลองทั้งสองห้องได้โดยการขึ้นบันไดไปชั้นบนเพื่อมองดูห้องจัดแสดงจากมุมสูงหรือสามารถมองผ่านหน้าต่างเข้าไปยังห้องจัดแสดงได้เช่นกัน

ส่วนต่อมาได้มีการจัดแสดงอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการค้าฝิ่น ได้แก่ ตราซั้งฝิ่น และเป้ง (ที่ใส่ตัวถ่วงน้ำหนัก) ในท้องที่ต่างๆ เช่น ตราซั้งของไทยใหญ่ จีน และ

เป้งของล้านนาเป็นต้น จัดเรียงกันในตัวกระจกอย่างเป็นระเบียบ นอกจากนั้นยังมีการจัดแสดงกล่องไม้สำหรับใส่ตราซั้งและเป้งฝิ่นทรงเครื่องวงกลมที่สลักด้วยลวดลายสวยงาม ในตัวกระจกถัดมา มีการจัดแสดงอุปกรณ์การสูบฝิ่น เช่น กล่องสูบฝิ่นที่นำเข้ามาจากประเทศจีน มีลักษณะสวยงามวิจิตรบรรจงและเป็นงานฝีมือที่มีความประณีต อีกทั้งยังมีหมอนรองศีรษะรูปทรงสี่เหลี่ยมที่ฉลุลายอย่างสวยงาม หมอนที่แกะสลักจากไม้ แกะสลักจากหินสวยงาม หมอนที่ทำโดยกรรมวิธีการเดียวกับเครื่องปั้นดินเผา ตะเกียง และตลับยาสูบฝิ่นที่ทำมาจากทองเหลือง เงิน และโลหะต่าง ๆ จัดแสดงอยู่ในตัวกระจกอย่างละลานตา

ส่วนต่อมาเป็นส่วนแสดง “การตระหนักถึงภัยจากฝิ่น ต่อความมั่นคงของรัฐ” ส่วนแสดงนี้ถูกแยกออกจากส่วน “ฝิ่นในสยาม” ด้วยลำธารจำลองที่ผู้ชมสามารถเดินข้ามสะพานที่พาดตัดกับลำน้ำ เมื่อเดินข้ามสะพานไปจะพบกับพระพุทธรูปองค์จำลองของ “พระพุทธเสฏฐมุนี” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 ในสมัยนั้นทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการกวาดล้างฝิ่น และนำกลักทองเหลืองที่ใส่ฝิ่นมาหลอมและหล่อเป็นพระพุทธรูป อัญเชิญมาประดิษฐานที่พระศาลาการเปรียญวัดสุทัศน์เทพวรารามมหาวิหารและพระราชทานนามว่า “พระพุทธเสฏฐมุนี”

แผ่นป้ายให้ความรู้แผ่นถัดมา “การยกเลิกการผลิตฝิ่นในประเทศไทย” เล่าเรื่องราวความเป็นมาของการยกเลิกการผลิตฝิ่นในประเทศไทย เริ่มจากการถูกกดดันจากสนธิสัญญาแวร์ซายในรัชกาลที่ 6 และการที่ไทยได้เป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมนานาชาติเรื่องฝิ่นขององค์การสันนิบาตชาติ และการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ การยกเลิกการค้าฝิ่น การถือว่าฝิ่นการเสพฝิ่นเป็นความผิดและมีโทษตามกฎหมาย อีกทั้งการประกาศยกเลิกการขายฝิ่น การผลิตฝิ่นอย่างเด็ดขาด ใน พ.ศ. 2502

ส่วนแสดงต่อมาเป็นการจำลองการต้มเคี่ยวฝิ่นที่โรงต้มฝิ่น มีการนำกระทะเคี่ยวฝิ่นที่มีฝิ่นดิบบรรจุอยู่ ไม้พาย กระบวยตัก และป้อนใส่ฝิ่นสุก มาจัดแสดงให้ผู้ชมถัดมาก็มีวิทยุทัศน์ที่สามารถเลือกฟังเสียงได้สองภาษาคือภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในวิทยุทัศน์กล่าวถึงสาเหตุที่รัฐบาลไทยต้องซื้อฝิ่นจากทางภาคเหนือของประเทศอย่างถูกกฎหมาย และมีการแสดงการผลิตฝิ่นเริ่มตั้งแต่การกรีดยอด เก็บยางฝิ่น

การกรองฝืน การต้มเคี่ยวฝืนจากฝืนดิบสู่ฝืนสุก และการบรรจุฝืนสุกใส่ปี๊บเตรียมส่งให้แก่ทางการ

นอกจากนั้น การพยายามสื่อสารและสร้างความหมายของฝืนให้กลายเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐนั้น ยังพยายามผูกโยงฝืนให้เป็นภัยต่อมนุษย์ซึ่งนัยยะที่สำคัญนั่นคือ มนุษย์เป็นพลเมืองและทรัพยากรที่ทรงคุณค่าของรัฐ ฉะนั้น หากพลเมืองของรัฐถูกทำลายโดยฝืนนั้นก็หมายความว่า รัฐถูกทำลายด้วยเช่นเดียวกัน การจัดแสดงในรูปแบบดังกล่าวนี้พบว่า มักจัดแสดงที่สะท้อนให้เห็นถึงผลร้ายของยาเสพติดดังจะเห็นได้จากห้องแหล่งซุกซ่อน (hide-out hallway) และห้องกรณีศึกษา (case study)

ห้องแหล่งซุกซ่อนห้อง (hide-out hallway) เป็นห้องจัดแสดงวิธีการซุกซ่อนยาเสพติด โดยจำลองกลวิธีต่างๆ ในการเก็บซ่อนยาเสพติดและการซ่อนยาเสพติดเพื่อขนส่ง เช่น การซ่อนยาเสพติดไว้ที่ชั้นบันไดโดยเจาะหัวบันไดให้มีช่องว่างแล้วอัดยาเสพติดซ่อนเอาไว้ในนั้น การซ่อนยาเสพติดในพื้นรองเท้า การซ่อนยาเสพติดในเผือก การซ่อนยาเสพติดในพืชผักผลไม้ เป็นต้น ซึ่งจัดแสดงอยู่ในตู้กระจกที่ฝังอยู่ในผนังทางซ้ายมือของห้อง อีกฝาผนังหนึ่งของห้องมีเกมส์คอมพิวเตอร์เป็นเกมส์ค้นหายาเสพติดที่อาชญากรได้ซุกซ่อนเอาไว้ เพื่อให้ผู้เข้าชมรู้สึกได้มีส่วนร่วมในการระแวดระวังภัยของยาเสพติด

ในส่วนของห้องกรณีศึกษา (case study) เป็นการนำกรณีศึกษาเกี่ยวกับผู้ที่ติดยาเสพติดในประเทศไทย เมื่อเข้าไปในห้องผู้ชมก็จะได้ยินเสียงของควนวาย กำแพงทางด้านซ้ายมือมีจอโทรทัศน์ฉายวีดิทัศน์เป็นภาพของเด็กเร่ร่อนที่ติดยาเสพติด ภาพของเด็กหลายคนกำลังซ่องสุมกันเสพยา ภาพของเด็กเกิดอาการคุ้มคลั่งดินทุรนทุราย จนกระทั่งนอนหมดสภาพในท้ายที่สุด ทางด้านขวามือของห้องมีการนำหุ่นของเด็กผู้ชายหน้าตามอมแมมสวมชุดเก่าๆ เนื้อตัวเปื้อนฝุ่น ในมือถือถุงพลาสติกที่ใช้ในการดมสารระเหย หุ่นของเด็กผู้ชายถูกกั้นจากผู้ชมด้วยกรงขังชวนให้ผู้เข้าชมสงสัยว่าเด็กคนนี้เป็นใคร มีที่มาที่ไปอย่างไร และทางซ้ายมือของเด็กคนนั้นก็มียาบอกเล่าเรื่องราวของเด็กคนหนึ่งซึ่งน่าจะมีอนาคตที่สดใส มีครอบครัวที่อบอุ่น แต่กลับต้องพังทลายเพราะยาเสพติดและโรคเอดส์ ถัดมาทาง

ซ้ายมือ มีการจัดแสดงภาพชุด “หลอกตัวเอง หลอกคนอื่น (gallery of excuses)” โดยบนผนังจะติดตั้งภาพถ่ายดาราศาสตร์ ศิลปิน และบุคคลผู้ที่มีชื่อเสียงที่เสียชีวิต เนื่องจากการใช้ยาเสพติด คนเหล่านั้นต่างก็มีข้ออ้างเพื่อหาความชอบธรรมในการ เสพยาเสพติดมากมาย แต่ในท้ายที่สุดแล้วยาเสพติดก็ได้้นำความตายมาสู่กลุ่มคน เหล่านั้น ใกล้กับประตูทางออกมีการนำกระเจียวบานใหญ่มาตั้งไว้ เพื่อให้ผู้เข้าชมมองเห็นภาพสะท้อนของตนเอง พร้อมกับอ่านป้ายติดด้านบนของกระเจียว เราสามารถ เลือกทางเดินได้ตามความต้องการ

ทั้งนี้ การสถาปนาความหมายที่รัฐจะพยายามถ่ายทอดหรือสร้างให้กับ พลเมืองจะถูกสรุปรวมในห้องคิดคำนึง (hall of reflection) โดยเป็นห้องสุดท้ายในการ นำเสนอ การใช้แสงและสีที่มีลักษณะสว่างไสวด้วยโทนสีเหลืองและใช้แสงสว่าง จากธรรมชาติเข้าเสริมทำให้ห้องมีความสว่างไสว และมีม้านั่งเพื่อให้ผู้เข้าชมนั่งเพื่อ จะได้มีโอกาสที่ได้อยู่กับตัวเอง คิดคำนึงและตั้งคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ทั้งหมด ที่ได้รับการชมนิทรรศการทั้งหมด นอกจากนี้ที่ใจกลางของห้องมีเสารูปทรง สามเหลี่ยมและมีการบันทึกคำคมในการใช้ชีวิตของบุคคลสำคัญของโลก เช่น มหาตมะคานธี ในประโยคที่ระบุว่า “Remember that there is always a limit to self-indulgence, but none to self-restraint ” (พึงจำไว้ว่าการปรนเปรอตนเองย่อม มีจุดสิ้นสุด แต่การเข้มงวดตนเองนั้นหาที่สุดไม่)

การนำเสนอกระบวนการสื่อสารสร้างความหมายของฝันโดยทอฝันนั้น แม้ว่า มีความมุ่งหมายในการทำให้ผู้เข้าชมตระหนักถึงอันตรายและหาหนทางของฝัน แต่การนำเสนอประวัติศาสตร์การเข้ามาของฝันในภูมิภาคสามเหลี่ยมทองคำและ ไทย ทำให้การสร้างควมหมายฝันโดยรัฐนั้นเกิดความย้อนแย้งในตัวเอง กล่าวคือ การนำเสนอเรื่องราวของฝันกลับทำให้ความหมายของฝันที่เกี่ยวพันกับการเป็น เครื่องมือของการสร้างชาติและการต่อสู้ทางการเมืองมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นห้องจัดแสดงที่เกี่ยวพันกับเรื่องราวของชนกลุ่มน้อยและพรรคก๊กมินตั๋ง บนพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ แม้ว่าการนำเสนออ้างความหมายดังกล่าวด้วย หยิบยกเอาเรื่องราวอื่นๆ มานำเสนอแทน อาทิ อันตรายของฝันต่อมนุษยชาติ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในส่วนของฝันและการสร้างชาติของรัฐไทยนั้น นอกจากฝัน

จะถูกทำให้เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐแล้ว ผืนยังทำให้เป็นคู่ขัดแย้งกับความเชื่อดั้งเดิมของไทยโดยเฉพาะพุทธศาสนา ดังเช่น ในกรณีของการจัดสร้างพระพุทธรูปที่มีชื่อว่า “พระพุทธเสฏฐมุนี” ที่เกิดจากการหล่อมาจากลัทธิทองเหลืองของผู้สืบผิวนามามอบให้กับทางการเพื่อตอบสนองแนวทางการทำลายล้างผืนของรัฐ อีกนัยหนึ่งผู้ที่ยอมหรือนำลัทธิทองเหลืองมาหล่อพระพุทธรูปจึงมีความหมายในแนวทางหลักคือ การพยายามเข้าหาคุณค่าความดีอันเป็นบรรทัดฐานเดิมของสังคมคือ พุทธศาสนา

สอดคล้องกับที่ Mitchell (2003) กล่าวว่า พื้นที่สาธารณะ (public space) ไม่ได้มาพร้อมกับการใช้ประโยชน์ร่วมกัน แต่มันมักจะมาพร้อมกับการควบคุมเสมอ ไม่ว่าจะเป็นกฎ การจำกัดผู้เข้าใช้ การตรวจตราผู้ดูแลซึ่งสิ่งเหล่านี้มักเกิดขึ้นมาจากการกีดกันพื้นที่สาธารณะไว้ในกรอบของความกลัว ส่งผลให้ความเป็นเมืองถูกแซะแฉและขาดชีวิตชีวา หากกลับมาพิจารณาห่อผืนแล้วจะพบว่า แม้ว่าในความหมายทางกายภาพหรือทางการแพทย์แล้วผืนจะส่งผลร้ายต่อร่างกายมนุษย์และส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย แต่การจัดแสดงของผืนบนพื้นที่ของการพยายามสถาปนาความทรงจำบนพื้นที่สาธารณะ อย่างกรณีห่อผืนนั้น การนำเสนอความหมายของผืนในห่อผืนจึงเป็นการอำพรางคุณูปการของผืนต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำและชนชั้นนำของรัฐไทยเองที่ได้ประโยชน์จากการค้าผืนในช่วงประวัติศาสตร์ยุคสมัยต่างๆ การจัดแสดงบนห่อผืนจึงหลีกเลี่ยงการถูกควบคุมและการสถาปนาวาทกรรมหรือชุดความรู้หนึ่งไปไม่ได้ ดังที่ Keith & Pile (1993: 27) ได้กล่าวว่า “ความเป็นประวัติศาสตร์ คือพลังในการต่อต้านการแทนที่และเป็นสิ่งเดียวกันที่ทำให้วัตถุไม่สามารถก่อสร้างความหมายได้อย่างสมบูรณ์” ฉะนั้น การทำหน้าที่ของผืนในพิพิธภัณฑ์ห่อผืนจึงกลายเป็นวัตถุของการแทนที่/สวมรอยของความหมายต่างๆ อย่างสลับซับซ้อนทั้งจากตัวของนัยทางสังคมวัฒนธรรมและอำนาจของรัฐ หากแต่อำนาจของรัฐนั้นจะสามารถปฏิบัติการซ่อนเร้นการใช้อำนาจผ่านชุดความรู้ต่างๆ ได้อย่างแยบยล

ตัวอย่างภาพที่ 1: ภายในห้องฝึนในสยาม

แหล่งที่มา: http://www.tourismchiangrai.com/images/crtravel_b/7KwgsZSv7N.jpg

ตัวอย่างภาพที่ 2: ภายในห้องผลร้ายของยาเสพติด

แหล่งที่มา: http://www.tourismchiangrai.com/images/crtravel_b/9MRk4CoheY.jpg

ตัวอย่างภาพที่ 3: ภายในห้องคิดคำนึง

แหล่งที่มา: http://www.geocities.com/pim_is47/mc/hollpin/picID916-06-06-14-30-08.jpg

พื้นที่ห่อหุ้มกับกระบวนการสร้างความทรงจำเพื่อการท่องเที่ยว

วัฒนธรรมการท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นรหัสหลักในการตีความโครงสร้างการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ห่อหุ้มในรูปแบบของโครงสร้างการควบคุมความหมายของการจัดแสดง อีกด้านหนึ่งจะพบว่าความสำคัญของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเป็นแรงผลักดันสำคัญ ทำให้มีการสร้างพื้นที่แบบใหม่ขึ้นมาเพื่อรองรับวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่ถูกสร้างขึ้น การสร้างพื้นที่/สถานที่ในลักษณะแบบนี้จึงไม่ได้เป็นการสร้างขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นการสร้างที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวในเชิงพื้นที่นั้น เป็นสิ่งที่ควบคู่กับมนุษยชาติมาอย่างยาวนาน ในอดีตการท่องเที่ยวเป็นเพียงเฉพาะการเดินทางไปเยือนในพื้นที่ที่ห่างไกลและสร้างความตื่นเต้นให้กับผู้ไปเยือน เป็นไปตามรูปแบบของสังคมวัฒนธรรมแบบอื่นของพื้นที่นั้นๆ อาทิ สังคมแบบพุทธ วัฒนธรรมการท่องเที่ยวจะปรากฏออกมาในพิธีกรรมการเดินทางไปทำบุญในพื้นที่ต่างๆ มิได้แสดงออกมาอย่างเป็นทางการว่าเป็นการท่องเที่ยว แต่การทำบุญเป็นอีกจุดมุ่งหมายประการหนึ่งที่ทำให้การเดินทางนั้นมีจุดมุ่งหมายไปยังอีกปลายทางหนึ่ง ทำให้เกิดความรู้สึกว่าจุดหมายปลายทางนอกจากเป็นพื้นที่อื่นแล้วยังเป็นการเดินทางไปยังจุดมุ่งหมายของศาสนาอีกด้วย

จุดพลิกผันที่สำคัญคือ การแผ่พังของความคิดดั้งเดิมของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่ยุคการพัฒนาแบบสมัยใหม่ได้ก่อให้เกิดการใช้ชีวิตแบบชนชั้นกลางซึ่งเป็นชนชั้นที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยวิธีการบริโภคเงินเดือนหรือรายได้แบบอื่นๆ ที่มีเข้ามาอย่างสม่ำเสมอ เป็นผลมาจากการทำงานที่ต่อเนื่องและยาวนาน การทำงานแบบเป็นระยะเวลาหรือเป็นการทำงานที่มีช่วงกะเกณฑ์เพื่อทำให้เกิดผลตอบแทนจากการทำงานนั้นได้ การเกิดขึ้นของชนชั้นกลางได้ก่อให้เกิดการจัดสรรเวลาแบบใหม่มาขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน ผ่านการจัดแบ่งเวลาเพื่อการท่องเที่ยวหลังจากการใช้ชีวิตในการทำงานเพื่อหาผลตอบแทนมาอย่างยาวนาน อีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นเครื่องมือหรือช่องทางในการหาทางผ่อนคลายความตึงเครียด อันเกิดการแรงกดดันภายใต้สภาวะการทำงานภายใต้ระบบทุนนิยมที่มนุษย์ถูกขับเคลื่อนด้วยทุน และทุนดังกล่าวนั่นเอง ได้เป็นแรงผลักดันเกิดวัฒนธรรมการท่องเที่ยว หากกล่าวให้ถึงที่สุด การประกอบตัวของระบบทุนนิยมที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการท่องเที่ยวนั้น ยังมีปัจจัยประกอบอีกด้านหนึ่งของการพยายามสร้างวัฒนธรรมสมัยใหม่ขึ้นมาโดยรัฐเช่นเดียวกัน

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาถึงบทบาทของพิพิธภัณฑ์ทอฝัน พบว่า การทำหน้าที่ในฐานะสถาบันให้ความรู้ทางสังคมแบบหนึ่งนั้น เป็นการทำหน้าที่ควบคู่ไปกับการทำหน้าที่เป็นแหล่งบันเทิงเพื่อการท่องเที่ยว การทำหน้าที่แบบคู่ขนานนี้ก่อให้เกิดความได้เปรียบประการหนึ่งของสถานที่แห่งนี้คือ สามารถสร้างรูปแบบได้ตามจินตนาการของผู้สร้างโดยมิต้องไปหวังพึ่งพาลักษณะเดิมหรือการสร้างสรรคจากธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว เหมือนดังที่ Crouch (1999) ได้ระบุไว้ว่า การพักผ่อนและการท่องเที่ยวสามารถกำหนดความหมายว่าเป็นการเล่นไปกับจินตนาการ การปรากฏพฤติกรรมและอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่และความรู้ (space and knowledge) การท่องเที่ยวจึงเป็นความเกี่ยวพันกับพื้นที่และวัตถุที่จัดรายล้อมอยู่รอบด้าน อีกด้านหนึ่งจะพบว่า พื้นที่เหล่านั้นเป็นพื้นที่ของจินตนาการทั้งในรูปแบบที่เป็นนามธรรมของเมือง ประเทศ ธรรมชาติ และหลากหลายปฏิบัติการของการพักผ่อนนั้น เกิดขึ้นบนพื้นที่ที่มีการให้หรือถูกจำกัดความทางวัฒนธรรม

ยิ่งไปกว่านั้น การพยายามเร่งเร้าให้เกิดประสบการณ์ในพื้นที่ในฐานะที่เป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างสูงในยุคโลกาภิวัตน์เหมือนดังที่ Catier (2005: 3) ได้ระบุว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์การเมืองในยุคโลกาภิวัตน์มีนัยสำคัญจากสิ่งที่เรียกว่าการท่องเที่ยว กล่าวคือ ลักษณะการท่องเที่ยวคือกลุ่มของกิจกรรม ประสบการณ์ และเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการเร่งเร้าให้เกิดความพยายามสร้างประสบการณ์ในพื้นที่ (landscapes) และการบริโภคพื้นที่ (space consumption)

การสร้างหอผืนเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดการพัฒนาพื้นที่จังหวัดเชียงรายเป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะเมืองคู่ขนานระหว่างเชียงรายกับขุนหมี มีการพัฒนาระบบคมนาคมเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางคาราวานหรือเส้นทางขนส่งสินค้าระหว่างกัน พร้อมทั้งได้มุ่งเน้นให้เชียงรายสร้างลักษณะเด่นเฉพาะตัวโดยสร้างหอผืนให้กลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งของเชียงราย กล่าวคือ การเชื่อมโยงและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางบกระหว่างเชียงรายกับขุนหมีว่าด้วยการพัฒนาระบบคมนาคมเชื่อมโยงเมืองเชียงรายเป็นเมืองหลัก การสร้างจังหวัดเชียงรายให้เป็นเมืองหลักที่สามารถเชื่อมโยงเส้นทางขนส่งสินค้า 2 สายหลัก เพื่อไปยังตอนใต้ของประเทศจีน การสร้างเส้นทางคาราวาน เช่น เส้นทางที่ 1 แม่สาย-เชียงตุง-เมืองลา-สิบสองปันนา-ซือเหมา-ขุนหมี-ต้าลี่-ลี่เจียง-แชงกรีล่า-เต๋อชิ่ง-ทิเบต-การูมาณฑุ-กัลกัตตา (อินเดีย)-สิงคโปร์-มาเลเซีย-ไทย

จากการวิเคราะห์ผลดีผลเสียของการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายและนครขุนหมี ได้ข้อสรุปแนวทางการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายว่า เมืองเชียงรายจะต้องมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่หลากหลายเพื่อรองรับการเจริญเติบโต โดยการท่องเที่ยวยังเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนา เช่น การเน้นย้ำให้เชียงรายดึงดูดนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ มีความจำเป็นต้องมีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการสนับสนุนให้เป็นเมืองน่าอยู่ การลงทุนของรัฐควรมุ่งสนับสนุนให้ภาคเอกชนสามารถดำเนินกิจกรรมการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต (Chuabumrung, 2008: 535-536)

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาแนวการพัฒนาเพื่อฟื้นฟูอัตลักษณ์ของจังหวัด เชียงรายพบว่า อัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงรายที่มีจุดเด่นและ จุดแข็งของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้แก่ คนในท้องถิ่นอย่างสำคัญ โดยเฉพาะการเน้นย้ำ “ความรุ่งเรืองที่มาก่อนเชียงใหม่” การมุ่งสู่ประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของจังหวัดเชียงราย จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะ ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะแหล่งและมีความต่างในความเหมือนของกลุ่ม จังหวัดในเขตล้านนาได้เป็นอย่างดีเมื่อเทียบกับจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น การค้น ประวัติความเป็นมาที่มีลักษณะโดดเด่นของแต่ละแคว้นของจังหวัดเชียงราย จึงเป็นการสร้างจุดเด่นมีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่จะแสดงให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้ถึง คุณลักษณะที่เป็นหนึ่งเดียวของจังหวัดเชียงรายที่หาไม่ได้ในจังหวัดอื่นๆ นั่นเอง (Chuabumrung, 2008: 377-378)

เมื่ออัตลักษณ์ของเชียงรายถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยว การสร้างทอฝันจึงถูกนำเสนอให้กลายเป็นอีกอัตลักษณ์หนึ่งที่สามารถดึงดูดกระแส การท่องเที่ยวต่างๆ ให้เข้าสู่จังหวัดเชียงรายได้ ดังจะเห็นได้จาก รายงานการวิจัย เกี่ยวกับโครงการศึกษาการจัดตั้งทอฝันของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนำเสนอว่า การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ทอฝันเป็นความร่วมมือกับมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง โดยกำหนด เป้าหมายเพื่อให้ความรู้แก่ผู้มาเยี่ยมชมและเสริมสร้างแรงดึงดูดของสามเหลี่ยม ทองคำ โดยมอบหมายให้สำนักปริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Chula Unisearch, 1993) จัดทำแผนหลักและศึกษาความเหมาะสมของโครงการ โดยเฉพาะ การกำหนดแนวความคิดในการพัฒนาพื้นที่โครงการพิพิธภัณฑ์สามเหลี่ยมทองคำ 5 ประการ คือ ประการแรก เป็นสถานที่ที่จะสร้างสื่อสารการศึกษาเพื่อให้เกิดความ เข้าใจในเรื่องของการวิวัฒนาการของฝิ่น บทบาทของฝิ่นต่อสังคมเศรษฐกิจและ การเมือง ความเกี่ยวเนื่องของสามเหลี่ยมทองคำและชุมชนต่างๆ ประการที่สอง เป็นสถานที่ที่จะสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่ชนกลุ่มน้อยและประเทศไทย โดยแสดงให้เห็น ความเปลี่ยนแปลงจากการปลูกฝิ่นด้วยโครงการพระราชดำริ รวมทั้งแสดงให้เห็นว่า มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่จรรโลงให้ชนกลุ่มน้อยดำเนินมาอย่างมี ระเบียบแบบแผนและกำลังพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปไม่ใช่ภาพลักษณ์ของกระบวนการ

มิชชันนารี ประการที่สาม เป็นสถานที่ที่จะให้ชนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆ ได้เกิดจิตสำนึกที่ดีในวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเอง ประการที่สี่ การพัฒนาโครงการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นสำคัญ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่โครงการอื่นๆ ประการสุดท้าย การพัฒนาโครงการ คำนึงถึงความเป็นไปได้ทางการเงิน

กล่าวโดยสรุป หอผืนกลายเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดเชียงราย เนื่องมาจากการขับเคลื่อนจากองค์กรของการท่องเที่ยวและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การเติบโตของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวและกระบวนการทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็นวัฒนธรรมจากการขยายตัวของระบบทุนนิยม รวมทั้งการสร้างรัฐชาติที่มีแรงผลักดันให้เกิดการทำงานของสภาวะสมัยใหม่ที่พลเมืองย่อมต้องมีวิถีชีวิตแบบเมือง กล่าวคือ เมื่อเสร็จภารกิจในการประกอบกิจการงานด้านต่างๆ การท่องเที่ยวเป็นอีกวิถีทางหนึ่งที่พลเมืองจะต้องปฏิบัติตามไปโดยปริยายเพื่อแสดงออกถึงสภาวะเป็นสมัยใหม่นั้นเอง อีกด้านหนึ่งจะพบว่ากระบวนการพัฒนาเมืองเชียงรายถูกทำให้อยู่ในกระบวนการเป็นสมัยใหม่ ผ่านการสร้างอัตลักษณ์เพื่อรองรับการท่องเที่ยว หอผืนได้กลายเป็นกระบวนการสำคัญดังจะเห็นได้จากแนวความคิดการจัดสร้างโครงการที่ต้องการทำให้พื้นที่ที่ถูกเรียกว่าสามเหลี่ยมทองคำที่มีอัตลักษณ์เดิมว่าเป็นแหล่งผลิตยาเสพติด เมื่อความขัดแย้งด้านต่างๆ ลดลง พื้นที่ของสามเหลี่ยมทองคำจึงถูกสร้างให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว เมื่อกระบวนการดังกล่าวบังเกิดขึ้นจึงมีผลทำให้อัตลักษณ์ของผืนจึงถูกเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ผืนจึงมิได้ดำรงอยู่ภายใต้ความหมายว่าเป็นยาเสพติด แต่ผืนภายในหอผืนนั้นได้ธำรงความหมายไว้อีกชุดหนึ่งคือ วัตถุที่สามารถสร้างสุนทรียะให้กับการท่องเที่ยวและกลายเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ อีกนัยหนึ่ง เมื่อนิยามความหมายเปลี่ยนไปผืนจึงไม่ได้กลายเป็นวัตถุที่อันตรายในความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมในทางตรงกันข้าม เมื่อวัฒนธรรมท่องเที่ยวเข้าไปสวมทับในตัวผืนแล้วกลับกลายเป็นการทำให้ผืนกลายเป็นแหล่งสร้างมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวและจังหวัดเชียงรายนั้นเอง

บทสรุป

กระบวนการสร้างความหมายของผืนจะอิงแอบอย่างแนบแน่นกับ “ประวัติศาสตร์ของผืน” จากหลากหลายแหล่งอ้างอิง อาทิ ประวัติศาสตร์ของผืนในฐานะของการเป็นพืช ยารักษาโรค และการเป็นพืชเสพติด นอกจากนั้น ประวัติศาสตร์ของผืนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองยังถูกนำมาเป็นฐานในการสร้างคำอธิบายการจัดแสดงในหอผืนด้วย เช่น สงครามผืนในจีน เป็นการอธิบายการใช้ผืนเพื่อสันคลอนเสถียรภาพทางการเมืองของจีนโดยชาติตะวันตก ประวัติศาสตร์การเข้ามาของผืนในสยามประเทศ ในฐานะสิ่งเสพติดที่ถูกกฎหมายกระทั่งการกลายเป็นสิ่งที่เสพติดที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น

การนำประวัติศาสตร์จากหลากหลายแหล่งมาเป็นกรอบคิดในการจัดแสดงดังกล่าวนั้นจึงเป็นหนึ่งในกระบวนการสื่อสารสร้างความหมายให้กับผืนตามตัวบทนั้นๆ อย่างไรก็ดีตาม การสร้างความหมายดังกล่าวมีจุดเปลี่ยนที่สำคัญอันเนื่องมาจากตัวของหอผืนอยู่สถานะของพิพิธภัณฑ์อันมีหน้าที่หลักในการเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ด้านต่างๆ ต่อสังคม แต่หอผืนเองกลับมีหน้าที่เพิ่มเติม นั่นคือ ต้องเป็นสถานที่ดึงดูดการท่องเที่ยวหรือต้องทำหน้าที่ให้กลายเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว ดังนั้น การจัดแสดงต่างๆ จึงถูกตกแต่งให้ผู้เข้าชมเกิดความประทับใจและซาบซึ้งถึงอรรถรสในการจัดแสดง อันเป็นที่มาของการสร้างชื่อเรียกที่แบบใหม่ขึ้นมาคือ “พิพิธภัณฑ์” ซึ่งมีความหมายว่าการจัดแสดงโดยอาศัยสื่อหรือเครื่องมือด้านเทคโนโลยีต่างๆ มาเป็นส่วนสร้างอรรถรสให้กับการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ อุปกรณ์ประกอบการจัดแสดงหรือมุมจัดแสดงในหอผืนจึงมีลักษณะที่โดดเด่น อันเนื่องมากจากการใช้สื่อหรือเทคโนโลยีต่างๆ เช่น การใช้ แสง สี เสียง ประกอบมุมจัดแสดง การจัดวางโครงสร้างการจัดแสดง เช่น การจัดซื้อชั้นหรือห้องจัดแสดงต่างๆ ซึ่งสามารถดึงดูดความสนใจให้กับผู้เข้าชมได้อีกด้วย นอกจากนั้น ศิลปะด้านต่างๆ ยังถูกนำมาใช้อย่างหลากหลายเช่นเดียวกัน อาทิ ภาพถ่าย ศิลปะปูนปั้น หรือแม้แต่งานวรรณกรรมของบุคคลสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการอ้างอิงวรรณทองประกอบการจัดแสดงในมุมนิทรรศการต่างๆ

สิ่งที่น่าสนใจคือ หอผืนได้กลายเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัด เชียงราย อันเนื่องมาจากการขับเคลื่อนจากองค์กรของการท่องเที่ยวและหน่วยงาน ราชการที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การเติบโตของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวและ กระบวนการทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็นวัฒนธรรมจากการขยายตัวของระบบ ทุนนิยม รวมทั้งการสร้างรัฐชาติที่มีแรงผลักดันให้เกิดการทำงานของสภาวะ สมัยใหม่ โดยเน้นย้ำและส่งเสริมให้พลเมืองมีวิถีชีวิตแบบ “เมือง” กล่าวคือ เมื่อเสร็จ ภารกิจในการประกอบกิจการงานด้านต่างๆ แล้ว การท่องเที่ยวคือวิถีชีวิตที่พลเมือง จะต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามเพื่อแสดงออกถึงสภาวะเป็นสมัยใหม่นั้นเอง อีกด้าน หนึ่งจะพบว่ากระบวนการพัฒนาเมืองเชียงรายล้วนแล้วถูกทำให้อยู่ในกระบวนการ เป็นสมัยใหม่ผ่านการสร้างอัตลักษณ์เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งหอผืนได้กลายเป็น หนึ่งในกระบวนการสำคัญดังจะเห็นได้จากแนวความคิดการจัดสร้างโครงการ ที่ต้องการทำให้พื้นที่ที่ถูกเรียกว่า “สามเหลี่ยมทองคำ” ที่มีอัตลักษณ์เดิมว่าเป็น “แหล่งผลิตยาเสพติด” หากแต่เมื่อความขัดแย้งด้านต่างๆ ลดลง พื้นที่ของ สามเหลี่ยมทองคำจึงถูกสร้างให้กลายเป็น “แหล่งท่องเที่ยว” เมื่อกระบวนการสร้าง หอผืนภายใต้บริบทเกิดขึ้น มีผลทำให้อัตลักษณ์ของผืนจึงถูกเปลี่ยนแปลงตามไป ด้วย ผืนจึงมิได้ดำรงอยู่ภายใต้ความหมายว่าเป็นยาเสพติด แต่ผืนภายในหอผืนนั้น ได้ดำรงความหมายไว้อีกชุดหนึ่งคือ “วัตถุที่สามารถสร้างสุนทรีย์ให้กับ การท่องเที่ยวและกลายเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ” อีกนัยหนึ่ง เมื่อนิยาม ความหมายเปลี่ยนไปผืนจึงไม่ได้กลายเป็นวัตถุที่อันตรายในความหมายทางสังคม และวัฒนธรรม ในทางตรงกันข้าม เมื่อวัฒนธรรมท่องเที่ยวเข้าไปสวมทับในตัวผืน แล้วกลับกลายเป็นการทำให้ผืนกลายเป็นแหล่งสร้างมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวและ จังหวัดเชียงราย

นอกจากนั้น หากพิจารณาจากบทที่อธิบายถึง “วิถีสันติแห่งผืน : “ยา” และ “วัตถุของการต่อสู้ทางการเมืองและการสร้างชาติ” จะพบว่า การนำเสนอ กระบวนการสื่อสารความหมายของผืนโดยหอผืนนั้น แม้ว่าจะมีความหมายมุ่งหมาย ในการทำให้ผู้เข้าชมตระหนักถึงอันตรายและหายนะของผืน แต่การนำเสนอ ประวัติศาสตร์การเข้ามาของผืนในภูมิภาคบริเวณสามเหลี่ยมทองคำและไทย ทำให้

ปฏิบัติการสถาปนาความหมายของฝันของรัฐนั้นเกิดความย้อนแย้งในตัวเอง กล่าวคือ การนำเสนอเรื่องราวของฝันกลับทำให้ความหมายของฝันที่เกี่ยวข้องกับการเป็นเครื่องมือของการสร้างชาติและการต่อสู้ทางการเมืองมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นดังจะเห็นห้องจัดแสดงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของชนกลุ่มน้อยและพรรคก๊กมินตั๋งบนพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ แม้ว่าการนำเสนออำพรางความหมายดังกล่าวด้วยการหยิบยกเอาเรื่องราวอื่นๆ มานำเสนอแทน อาทิ อันตรายของฝันต่อมนุษยชาติ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในส่วนของฝันและการสร้างชาติของไทยนั้น นอกจากฝันจะถูกทำให้เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐแล้ว ฝันยังทำให้เป็นคู่ขัดแย้งกับความเชื่อดั้งเดิมของไทยโดยเฉพาะพุทธศาสนา ดังเช่น ในกรณีของการจัดสร้างพระพุทธรูปที่มีชื่อว่า “พระพุทธเสฏฐมุนี” ที่เกิดจากการหลอมมาจากลัทธิของเหลือของผู้นับฝัน นำมามอบให้กับทางการเพื่อตอบสนองแนวทางการทำลายล้างฝันของรัฐ อีกนัยหนึ่งผู้ที่ยอมหรือนำกลัทธิของเหลือมาหล่อพระพุทธรูปจึงมีความหมายในแนวทางหลักคือ การพยายามเข้าหาคุณค่าความดีอันเป็นบรรทัดฐานเดิมของสังคมคือ พุทธศาสนา

พื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ที่พยายามสร้างความรู้ให้กับสาธารณะจึงไม่ได้มาพร้อมกับการใช้ประโยชน์ร่วมกัน แต่มักจะมาพร้อมกับการควบคุมเสมอ เมื่อกลับมาพิจารณาหอฝันจะพบว่า แม้ว่าในความหมายทางกายภาพหรือทางการแพทย์ “ฝัน” จะส่งผลร้ายต่อร่างกายมนุษย์และส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย แต่การจัดแสดงของฝันบนพื้นที่ของสาธารณะเพื่อสร้างความทรงจำของหอฝันนั้น เป็นการอำพรางคุณูปการของฝันต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำและรัฐไทยเองที่ได้ประโยชน์จากการค้าฝันในช่วงประวัติศาสตร์ยุคสมัยต่างๆ การจัดแสดงบนหอฝันจึงหลีกเลี่ยงการถูกควบคุมและการสถาปนาชุดความรู้หนึ่งไปไม่ได้ ฉะนั้น การทำหน้าที่ของฝันในพิพิธภัณฑ์หอฝันจึงกลายเป็นวัตถุของการแทนที่/สวมรอยของความหมายต่างๆ อย่างสิ้นไหล/เปลี่ยนแปลงทั้งจากตัวของนิยยะทางสังคมวัฒนธรรมและอำนาจของรัฐ หากแต่อำนาจของรัฐมิข้อได้เปรียบที่สำคัญนั่นคือ สามารถปฏิบัติการซ่อนเร้นการใช้อำนาจผ่านชุดความรู้ต่างๆ ได้อย่างแยบยล

เอกสารอ้างอิง

- Barthes, Roland. (1972). **Mythologies**. New York: Hill and Wang.
- _____. (1988). **The semiotic challenge**. New York: Hill and Wang.
- _____. (2006). **The language of fashion**. New York: Berg.
- Catier, Carolyn. (2005). Introduction: Touristed landscapes/seductions of place”.
In **Seductions of Place : geographical perspectives on globalization and touristed landscapes**. Edited by Carolyn Catier & Alan A. Lew. London: Routledge.
- Charoensin-o-larn, Chairat. (2002). **Sanyawittaya Langklongsrangniyom lae Kansuksa Rattasat**. (In Thai) [Semiology, structuralism, post-structuralism and state studies]. Bangkok: Wipasa.
- Chuabumrung, Cherdchai. (2008). **Chiang Rai Rumluk: Tanrak su Anakod Kan Tongteaw tee Yungyeaun**. (In Thai) [Chiang Rai in memories: the foundation to the future of the sustainable tourism]. Bangkok: Thailand Research Fund (TRF).
- Chula Unisearch. (1993). **Kansuksa Klongkarn Pipittapan Fin Samleam Thong Kum Jang Wat Chiang Rai**. (In Thai) [The study of the museum of the Golden triangle, Chiang Rai]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Cattell, Marice G. & Climo Jacob J. (2007). **Art: key contemporary thinkers**. Edited by Diarmuid Costello and Jonathan Vickery. Oxford: Berg.
- Crouch, David. (1999). “Introduction: Encounters in Leisure tourism” In **Leisure/Tourism geographies: practices and geographical knowledge**. London: Routledge.
- During, Simon. (2007). **The cultural studies reader**. Edited by Simon During. London: Routledge.
- Keith, Michael & Pile, Steve. (1993). **Introduction part 2: The place of politics in place and the politics of identity**. Edited by Michael Keith and Steve Pile. London: Routledge.
- Mitchell, Don. (2003). **The right to the city**. New York: The Guilford Press.
- Moriarty, Michael. (1991). **Roland Barthes**. Stanfor : Stanford University Press.